

Levensbeschouwelijke vakken op school? Een pleidooi vóór!

(niet-gepubliceerde column Knack) maart 2016

Op geregelde tijden duikt bij sommigen de behoefte op om de levensbeschouwelijke vakken (LBV) op school weer eens ter discussie te stellen. Moraalfilosoof Patrick Loobuyck (Ugent) is natuurlijk de bekendste stem die al jarenlang met de regelmaat van de klok het debat opnieuw probeert te openen – of moeten we zeggen: forceren? Hij wil het vervangen door een algemeen, neutraal, overkoepelend vak over levensbeschouwing, filosofie en ethiek ('LEF'). Vorig jaar haalde Knack-journalist Joël De Ceulaer de grote kanonnen naar boven om, naar eigen zeggen, een nieuwe schoolstrijd te ontketenen (Knack, 13-01-2015); de aanleiding was dat hij vond dat zijn dochtertje in het vak zedenleer geïndoctrineerd werd. En ook vorig jaar was er een arrest van het Grondwettelijk Hof, n.a.v. een proces van twee ouders tegen het Brussels stadsonderwijs die niet willen gedwongen worden hun eigen levensbeschouwing kenbaar te maken. Natuurlijk mogen kritieken op het bestaande systeem geuit worden en mag elk nieuw alternatief voorgesteld worden – daar zijn we een democratie voor. Maar mogen de argumenten a.u.b. gewogen worden volgens hun reële waarde, en mag de andere kant ook even beluisterd worden? Want democratie en demagogie liggen soms té dicht bij elkaar, hé?

'Indoctrineren' is een zeer zwaar woord voor 'beïnvloeden' of 'onderwijzen'. Laten we even nuchter zijn: beïnvloeden doen we allemaal, of we willen of niet. Elk van ons probeert de ander te overtuigen, zelfs zonder woorden: afkeurend kijken spreekt boekdelen. Wie zijn kind niet wil laten beïnvloeden, kan hem best niet naar school sturen en zelf thuisonderwijs geven (de ultieme vorm van beïnvloeding, natuurlijk), hem zeker niet naar tv laten kijken, en hem compleet van reclame en internet weghouden. Want media proberen nog veel gretiger onze kinderen naar zich toe te trekken. Eén van de opdrachten van scholen is juist onze jongeren kritisch met de moderne media te laten omgaan, en de levensbeschouwelijke vakken zijn dé plaats daarvoor. Maar inderdaad, absolute objectiviteit bestaat niet: zelfs een leerkracht geschiedenis zal geen volstrekt objectieve versie van de feiten doceren.

Een 'neutraal' vak dat objectief over alle levensbeschouwingen onderwijst: het klinkt als een mooie 'toveroplossing', maar hoe moet dat in de praktijk werken? Neutraliteit is gemakkelijk als het over wiskunde gaat, maar is een illusie wanneer het over geloofsovertuiging gaat. De vader die zegt 'Ik zal mijn kind geen enkele godsdienst bijbrengen, maar hij moet op zijn 18 jaar zelf kiezen', is naïef: in de realiteit brengt hij hem één grote les bij: 'Godsdienst is niet relevant, je kan perfect zonder'. Zijn positie is niet neutraal, maar een keuze voor praktisch atheïsme. 'Neutraal opvoeden' is een contradictio in terminis. Niet-geloven is zeker niet neutraal, en alle godsdiensten wegbannen is geen neutrale keuze, maar is hét doel van de vrijzinnigheid!

Want het is juist het eigene van een levensbeschouwing dat het een engagement meebrengt, passie oproept: een 'neutrale' discussieleider, die godsdiensten en filosofieën presenteert als exotische vogelsoorten is zoals een voetbalcoach die nog nooit zelf één bal heeft aangeraakt, maar al zijn expertise van het sportweekend op tv heeft. Er is een hemelsbreed verschil tussen een toeschouwer en een speler! De geëngageerde leerkrachten zijn precies de beste

om jongeren ook voor iets enthousiast te maken en uit hun vrijblijvendheid te halen. Stel je even voor hoe een 'neutrale leerkracht' voor de klas moet staan? 'Er zijn vier evenwaardige opties: altijd eerlijk zijn, soms liegen, vaak liegen of altijd liegen: aan jullie de keuze!?' Of: 'Eén optie is je naaste lief te hebben als jezelf, en de andere je naaste te haten als de pest; ik wil jullie echt niet beïnvloeden, hoor!?' Hoe moet een joodse leraar 'objectief' les geven over de islam aan moslimleerlingen? Of hoe moet een overtuigde atheïst zeven godsdiensten uitleggen zonder in een onbedaarlijke lachbui uit te barsten? Hij zal zijn minachting niet kunnen verbergen, al is het maar door zijn lichaamstaal.

objectief eerlijk informeren?

De eigenlijke agenda erachter is dat sommigen alle religie uit de samenleving willen bannen, terwijl nochtans de grote meerderheid van de bevolking gelovig is. Willen we een nóg spiritueel armere maatschappij? Nóg meer zinloosheid en nihilisme?

Over kinderen en badwater gesproken...

Levensbeschouwelijke leerkrachten die indoctrineren? is sowieso deontologisch fout én contraproductief: één visie door de strot van mensen proberen te rammen heeft meestal een omgekeerd effect. En geloof me: leerlingen zijn vandaag behoorlijk mondig – vaak té – en kiezen heus wel zelf wat ze van die leerkracht geloven of niet, en soms dus helemaal niets. Hoe kan je trouwens spreken van indoctrinatie wanneer de ouders of de leerlingen zelf voor dit ene vak gekozen hebben? In de praktijk wordt overigens de moderne pedagogie bijna overal toegepast: het grootste deel van de lessen gaat erom jongeren te helpen om zélf hun eigen waarden en normen te vinden, o.a. door groepsgesprek en interactieve werkvormen.

Jongeren sprokkelen hun levensovertuigingen toch wel ergens bij elkaar, maar prefereert u dat ze het van het internet plukken dan dat ze het van een opgeleide leerkracht horen? Wanneer vandaag in het kader van de Syriëstrijders geroepen wordt dat de deradicalisering op school moet beginnen, waar moet dat dan gebeuren, misschien? Of prefereren we dat IS aan onze allochtone jongeren via Youtube wel zal leren wat 'echte godsdienst' is? Wanneer we klagen over losgeslagen jongeren zonder doel of zin, wat denk je dat levensbeschouwelijke vakken anders proberen te doen, dan samen met jongeren hiernaar te zoeken? Steeds meer roept onze maatschappij: 'Deze en die problematiek moet reeds op school aan de jongeren onderwezen worden', maar in welk vak moet dat dan? Bijv. respect voor het andere geslacht: moet dat in het vak biologie misschien? En drugsgebruik in het vak chemie?

De 'zachte' vakken zijn dé plaats bij uitstek waar over maatschappelijk gevoelige thema's wordt gesproken, zoals pesten, zelfdoding, verslavingen, relaties, seksualiteit, milieuproblemen, omgaan met andersdenkenden. Willen we dat onze jongeren al hun rolmodellen halen uit Hollywood en de glittershowbiz-wereld, of mogen ze ook iets weten over pater Damiaan, Anne Frank, Albert Schweitzer, Martin Luther King? We zijn het er allemaal over eens dat onze Europese beschaving gebouwd is op drie pijlers: de Griekse, Romeinse en joods-christelijke erfenis, maar willen we een generatie zien opgroeien die helemaal

geen kennis meer heeft van enig bijbelverhaal? Willen we complete religieuze analfabeten? Zelfs als ze ervoor kiezen deze waarden af te wijzen, mogen ze toch eerst weten wát ze afwijzen, of niet? En laten we niet de vele ouders aan de kant schuiven die blij zijn dat hun kinderen op school toch nog enig onderricht hierover krijgen, omdat ze zelf vaak niet meer betrokken zijn bij een kerk en er dus zelf niets over kunnen doorgeven: daarom kiezen ze bewust voor spirituele input in hun kinderen. 55 à 65% van de Belgen noemt zichzelf christelijk! De leerkrachten levensbeschouwelijke vakken zijn op school vaak idealisten die buiten hun uren nog veel tijd investeren in leerlingenbegeleiding, als ombudsman, vertrouwenspersoon of aanspreekpunt: ook buiten hun vak zijn ze 'nuttig' bezig.

Een veelgehoorde kritiek op de levensbeschouwelijke vakken is dat 'ieder in zijn eigen hokje' zit, en de ander niet ontmoet. Wel, dat hebben de gezamenlijke LBV-inspecties al sinds verschillende jaren zelf aangepakt door de 'interlevensbeschouwelijke competenties' in het leven te roepen: een project om met de verschillende klassen enkele keren per schooljaar sámen te zitten en elkaars overtuiging te leren kennen of gezamenlijke thema's te bespreken. En de eerste evaluaties hiervan zijn erg positief.

Maar ook de reacties in het artikel zijn buiten elke proportie: Vlaams parlementslid Meuleman stelt dat minister Crevits nu 'deze discussie niet langer voor zich uit kan schuiven' en 'het debat over een eenheidsvak zich opdringt'. Dit zijn twee zeer gekleurde en suggestieve uitspraken die kant noch wal raken: ten eerste suggereert het dat de minister dit debat niet aandurft (Mevr. Crevits, niet persoonlijk oppakken, a.u.b.), ten tweede is het niet het punt 'dat dit debat zich opdringt', maar dat het ons telkens opnieuw opgedrongen wórdt door een kleine, hardnekkige groep die dit op de agenda probeert te pushen, en ten derde zijn er 'zeven' méér voor de hand liggende alternatieven dan een eenheidsvak. Maar de tegenstanders van de LBV proberen van elke mug een olifant te maken om sowieso godsdienst uit de scholen te bannen. Voor deze mug wordt alvast weeral een kanon in stelling gebracht. Je kan over politiek veel zeggen, maar niet dat het saai is.

Tot slot de mening van minister Crevits zelf: *"Het is mijn echte overtuiging dat je levensbeschouwing onmogelijk kan vervangen door het 'LEF-vak'. Een levensbeschouwing draag je uit. Je kan die dan ook onmogelijk objectief laten uitleggen door een expert, die het nu eens over de ene, dan weer over de andere levensbeschouwing heeft'.* (interview van 23-02-2015 met Zaman) Crevits schuift dit debat niet voor zich uit: ze hééft al een standpunt, maar niet eentje dat de tegenstanders aanstaat.

Ignace Demaerel